

Svenske Krigsfanger paa Fyen 1714.

Ved Pastor G. Schovsbo.

I Aaret 1709 kom Danmark-Norge under den enevældige Konge Frederik den 4de med i den store nordiske Krig. Det var Sverige, det gjaldt, og dets krigerske Konge Karl den XII. Og Maalet var — om muligt — at vinde Skaane, Halland og Blekinge tilbage. Tabet af disse ældgamle danske Lande — særlig af Skaane — smertede endnu efter et halvt Aarhundredes Forløb. Men Maalet var ikke naaet, da Freden sluttedes i 1720, skjønt Ivar, Huitfeldt, Tordenskjold og mange andre stod Kong Frederik trolig bi.

Den 30. December 1712 blev en forenet dansk-sachsisk-russisk Hær ved Gadebusch i Mecklenborg slaaet af Svenskerne under Anførsel af Magnus Stenbock, som derefter marcherede mod Danmark. Han lagde sig med en Hær paa ca. 11.000 Mand ind i den holsten-gottorpske Fæstning Tønning ved Ejderens Udløb i Vesterhavet i den sydslesvigske Landsdel Ejdersted; men her skete den Begivenhed, der næst efter Pultava-Nederlaget var den største Ulykke, der ramte Svenskerne i hele den Krig: Den 16. Maj 1713 maatte Stenbock overgive sig med hele sin Hær, som derefter maatte forblive i Krigsfangenskab i Danmark indtil Krigens Ende, forsaavidt der ikke skete Udveksling imod de Fanger, Svenskerne havde taget under Krigens Gang.

General Stenbock selv døde som Fange i Kjøbenhavns Kastel 1717. Af de andre fangne Svenskere blev en Del anbragte rundt om paa Fyen. Og om dem findes der nogle Oplysninger i Fyens Bispearkiv paa Landsarkivet i Odense under Nr. 418: Provsternes Relationer om de svenske Fanger i deres Herreder.

»Relationen« (Indberetningen) for Vends Herred indledes saaledes:

»Efter høj-kongelig Maj.s allernaadigste Befaling til vores velædle og Højærværdige gunstige Hr. Biskop Dr. Christian Muus, dateret Kjøbenhavn den 7. September 1714, er denne en rigtig Specification paa de Svenske Fanger, som nu kunde findes her og der udi Vends Herred.«

Af de derpaa følgende Indberetninger anfører jeg kun dem fra de Sogne i Herredet, hvor der fandtes saadanne Fanger.

I Ørslev og Fyns Sogner haver ikke een eneste af de svenske Fangere nogen Tid havt sit Tilhold, Ophold eller nogen Tjeneste, men man haver vel ofte seet eet eller andet Par af dem gaa om i Sognerne at begjære Almisse, hvilket testerer

P. Winther.

Fyns Præstegaard, den 17. Sept. 1714.

I Udby Sogn er en svensk Fange ved Navn Alexander Svenske, som siden forleden Paaske haver tjent Povel Juul, Skomager i Udby, for Skomagersvend. Ellers haver ingen af de svenske Fanger nogen Tid haft sit Tilhold, Ophold eller nogen Tjeneste her udi Sognet uden denne ene.

Hvilket testerer Christian Risbrich, m. m.

Ronæs Præstegaard, d. 17. Sept. An. 1714.

At der i Nørreaaabye og Indsleff Sogner ingen af indbemeldte Fanger kan udmeldes, det testerer

Jørgen Friderichsen.

Udi Brenderup Sogn findes 4 af de svenske Fanger, nemlig hos Rasmus Jørgensen i Kjøstrup 1 Karl ved Navn Lars Falk, hos Hans Larsen i Holze en Karl ved Navn Peder, hos Mads Jørgensen i Broe 1 Karl ved Navn Mogens, og 1 Karl hos Jørgen Olsen i Aahøjrup ved Navn Svend Flinch, hvilket herved testerer

Ernst Günther Helm.

I Fjelsted By tjener 3 svenske Fanger, nemlig hos Jens Jørgensen 1 Karl ved Navn Christian Staffenhagen, som har været Rytter under Ritmester Echsteds Compagnie, under Oberst Roses Regimente; hos Jesper Jacobsen 1 Karl Lauritz

Jensson, om tjente Leutnant Stocke (eller Koche), som laa i Bogense, og er rømt. Hos Jesper Nielsen 1 Karl, Magnus N., som og tjente en Lieutenant, som er bortrørnt fra Bogense. Flere af de svenske Fanger findes nu ikke i Fjelsted eller Harndrup Sogne som haver dens Tilhold, Ophold eller Tjeneste. Hvilket hermed testes af

Knud Rosenringe.

Udi Balsløv og Eybye Sogner opholder sig ingen af de svenske Fanger, men ellers stundom har løbet her omkring Par og Par tillige for at betle.

Testerer Niels Hanssøn Aalborgrig.

Fra det øvrige Fyen meldes, at der i Skovby Herred er 56.

I Nyborg By og Sogn er der 22, nemlig: 1 Ritmester, 1 Kaptajn, 4 Lieutenanter, 1 Regiments-Kvartermester, 3 Cornetter, 1 Fenrich, 1 Staldmester, 1 Rustmester, 1 Adjutant, 1 Feltværer (?), 3 Sergeanter og 4 gemeene Knægte. Af de andre Fanger i Vindinge Herred er én bleven Forrider paa Holckenhavn, en anden »Aarstjenere« hos Lars Møller til Kiellemølle (?) i Odense, een er »for noget« overladt af Oberst von Kiörbitz (til Hellerup) til Hendrich Kier.

I Kerteminde er der 25, i Bogense 39, i Odense 25, nemlig i Vor Frue Sogn 13, i Sct. Hans Sogn 3, i Sct. Knuds Sogn 9.

Fra Skamby meldes: Endnu en pommersk Dreng paa 6 å 11 Aar, der med de svenske Fanger var ankommen; hans Fader skal have tjent vores allernaadigste Konge og være falden ved Slaget for Gadebusch, og skal samme bemeldte Dreng være bleven fangen af de svenske.

2 i Fraugde »skal have abandoneret Sverrig og perpetuerit sig Danmark.« (d. v. s. han har opgivet at vende tilbage til Sverrig og bestemt sig til at blive i Danmark.) I Svendborg Amt stiller Sagen sig saaledes:

En Sadelmager i Bødstrup paa Langeland »haver med sig een af de svenske Fanger, der og er Sadelmager, og arbejder med ham her i Sognet, hvor de haver været 2 eller 3 Ugers Tid og maaskee bliver her endnu i denne Uge.«

I **Aastrup** er der 3, som »skal være udygtige formedelst plesur (Blessure = Saar) og Alderdom.«

Af de 12 i **Faaborg** erklære de 5, at de agter at blive i Danmark.

I **Hellerup** »skal være gift og skal have fæst et Hus paa Hellerup Gods.«

I **Egense** er der 1: Andreas Høver, der »skal være fød i Sælland, men mange Aar har været i Sverrig og nu fangen ved Tønningen; siger sig aldrig at ville komme til Sverrig.«

I **Hundstrup** har Lars Svendsen Eegerod været syg i 6 Uger og er endnu sengeliggende.

Om 9 Mand i **Svanninge** siges: »Disse skal have været der i Sommer; men hvor de vil søge deres Ophold i Vinter, vidste Sognepræsten ikke at berette.«

»Udi **Jordløse** Sogn paa Damsbo, Hr. Capitain Christian Corfitz Rosenkrantz tilhørende, opholder sig en svensk Fange ved Navn Baron Erich, som skal være Vagtmester, tiligemed sin Tjener, hvis Navn jeg ikke ved. Ellers findes her ingen hverken i Jordløse eller Haastrup Sogner —af den Sort.

Testerer Lauritz Munch.

Jordløse imellem d. 30. Septembris og 1. Octobris Anno 1714.«

I **Haarby**: Jørgen Engelhart skal have taget Tjeneste og er bleven Rytter under Oberstlieutnant Raabe.

Fra **Rise** paa **Ærø**, der den Gang hørte til Hertugdømmet Slesvig, beretter Præsten, der aabenbart har noget vanskeligt ved at udtrykke sig:

»At jeg i allerunderdanigste Hørsomhed efter den allernaadigste, mig tilsendte, Kongl. Forordning, skal indlevere min Vitterlighed om de Svenske Fanger, som i Fyens Stiftt erre hensatte, da er der ingen af dem, som i denne Guds Meenighed sig opholder; thi det er strengelig forbøden fra begge de Højfjerskelige Huse, Pløn og Glychsborg, at ingen af Deris Underdanere enten maa huusze dem eller lide dem i Landet, med mindre de medfører gyldig attest og allernaadigst dimis fra Danmark; hvilket jeg fuldelig allerunderdanigst bekræfter.

Christen Fabricius.«

Jeg ser mig ikke i Stand til at opgive det samlede Antal af de Krigsfanger, der opholdt sig paa Fyen.

Biskoppen opgør nok Tallet i en »Extract af Præsternes udi Fyens Stift deres Specifikationer paa, hvor mange svenske Fanger, der findes i deres Sogner, indhentet af Provsterne og mig tilsendt.« — — men jeg kan ikke finde Rede i den.

Som man vil se, har ogsaa dette Ophold af Svenskere haft sin Indflydelse paa den fyenske Folkerace, ligesom Svenskekrigen et halvt Aarhundrede tidligere. Adskillige af dem blev her paa Øen og giftede sig med fyenske Piger — eller ogsaa efterlod de sig en hel Del »uægte« Børn.

Naar man desuden betænker, at baade Venderne i Middelalderen og Spanierne i 1808 har tilført Fynboerne udenlandsk Blod, maa det vel siges, at den fyenske Race ikke er helt ren! Men derfor kan den alligevel være god nok!